

N á v r h

ZÁKON

ze dne 2020,

kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

Změna zákona o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Čl. I

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), zákona č. 383/2005 Sb., zákona č. 112/2006 Sb., zákona č. 158/2006 Sb., zákona č. 161/2006 Sb., zákona č. 165/2006 Sb., zákona č. 179/2006 Sb., zákona č. 179/2006 Sb., zákona č. 342/2006 Sb., zákona č. 624/2006 Sb., zákona č. 217/2007 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 343/2007 Sb., zákona č. 58/2008 Sb., zákona č. 126/2008 Sb., zákona č. 189/2008 Sb., zákona č. 242/2008 Sb., zákona č. 243/2008 Sb., zákona č. 306/2008 Sb., zákona č. 384/2008 Sb., zákona č. 49/2009 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 378/2009 Sb., zákona č. 427/2010 Sb., zákona č. 73/2011 Sb., zákona č. 331/2011 Sb., zákona č. 375/2011 Sb., zákona č. 420/2011 Sb., zákona č. 472/2011 Sb., zákona č. 53/2012 Sb., zákona č. 472/2011 Sb., zákona č. 333/2012 Sb., zákona č. 370/2012 Sb., zákona č. 241/2013 Sb., zákona č. 344/2013 Sb., zákona č. 64/2014 Sb., zákona č. 250/2014 Sb., zákona č. 82/2015 Sb., zákona č. 178/2016 Sb., zákona č. 230/2016 Sb., zákona č. 101/2017 Sb., zákona č. 222/2017 Sb., zákona č. 167/2018 Sb. a zákona č. 46/2019 Sb., se mění takto:

1. Text § 48 (včetně nadpisu) se nahrazuje tímto textem:

„§ 48

Vzdělávání žáků s některými mentálními postiženími

(1) Žáci se středně těžkým nebo těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami, z nichž alespoň jedno postižení je mentálního charakteru, nebo s autismem se mohou vzdělávat v základní škole speciální, a to na žádost zákonného zástupce a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení.

(2) Vzdělávání v základní škole speciální má deset ročníků a člení se na první stupeň a druhý stupeň. První stupeň je tvořen prvním až šestým ročníkem, druhý stupeň sedmým až desátým ročníkem.

(3) Žáci se souběžným postižením více vadami, z nichž alespoň jedno postižení je mentálního charakteru, nebo s autismem se mohou vzdělávat v jiné základní škole než základní škole speciální, a to na žádost zákonného zástupce a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení, pokud s tím daná základní škola souhlasí, vzhledem k tomu, že má nebo je schopna do nástupu žáka na školu zajistit dostatečné personální a technické možnosti k péči o takového žáka.”

Čl. II

Přechodné ustanovení

Zákon č. 561/2004 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se poprvé použije pro účast na školní docházce základních škol i základních škol speciálních pro přijetí ke studiu ve školním roce 2021/2022, včetně podmínek přijetí ke studiu nebo k přestupu na jinou základní školu nebo přeřazení do jiné třídy v rámci stejné základní školy. Zároveň, pokud nevznikly závažné problémy v dosavadní školní docházce žáka, kterého by se týkala změna § 48 zákona, základní škola, ve které se dosud účastnil školní docházky, umožní pokračování jeho školní docházky s dosavadními spolužáky, to platí obdobně i pro pokračování ve školní docházce, pokud jsou třídy slučovány nebo jsou žáci jinak rozřazeni v navazujícím ročníku základní školy.

ČÁST DRUHÁ

Čl. III

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2021.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

A. Obecná část

Zhodnocení platného právního stavu, včetně zhodnocení současného stavu ve vztahu k zákazu diskriminace a vztahu k rovnosti mužů a žen

Platná právní úprava umožňuje vzdělávání osob s mentálním postižením jak v základních školách speciálních, tak v jiných základních školách (dále jen „běžné základní školy“). Pouze u osob s hlubokým mentálním postižením se výslovně nestanoví, že by bylo nutné, aby navštěvovaly jeden z těchto dvou typů škol, ale je pouze obecně stanoveno, že jim bude krajským úřadem stanoveno takové vzdělání, které odpovídá jejich fyzickým a duševním možnostem. Vzdělávání osob s hlubokým mentálním postižením návrh zákona nemění.

Podobně návrh zákona nemění vzdělávání osob s lehkým mentálním postižením, o kterých platná úprava školského zákona výslovně nehovoří, ale z kontextu vyplývá, že jim má být umožněno vzdělávání na běžných základních školách, případně základních školách speciálních. Zákon však nestanoví výslovně, jaká varianta má být zvolena.

Současná právní úprava se ukazuje jako v praxi nevyhovující, protože generuje případy, kdy někteří žáci s určitými vážnějšími mentálními postiženími se vzdělávají v běžných základních školách, které na to nejsou dostatečně personálně a technicky vybaveny. Také tato situace vyžaduje na běžné základní školy angažovat asistenty nebo speciální pedagogy, ale ve výsledku ani daný mentálně postižený žák nedosahuje lepších výsledků, než by dosahoval v základní škole speciální, učitelé jsou přetížení a ani ostatní žáci ve třídě se nemohou dostatečně věnovat svému studiu. Současná právní úprava je neutrální ve vztahu k rovnosti mužů a žen, rovněž nepředstavuje zásadní diskriminaci vůči vážně mentálně postiženým žákům, nicméně určité konkrétní příklady jasně ukazují, že je třeba znovu více akcentovat možnost využití základních škol speciálních tak, aby žáci s vážným mentálním postižením dostali takové vzdělávací možnosti, které jsou s ohledem na jejich zdravotní stav vhodné.

Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy, včetně dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen a vysvětlení její nezbytnosti jako celku

Cílem návrhu zákona je zajištění práva na vzdělání tak, aby byl maximálně využit potenciál všech žáků. Odstraňuje se omezení práv v tomto směru u žáků v hlavním vzdělávacím proudu a také u žáků, kteří potřebují například trvalé vzdělávání se speciálním pedagogem, případně s podporou a v podmínkách, kterou není běžná základní škola schopna zajistit. Návrh zákona tedy nepodporuje potlačování speciálního školství nadměrnou inkluzí v běžných základních školách.

Přínosem návrhu zákona je také to, že navrhovaná úprava umožní systémově lepší využití kvalifikace učitelů, zefektivní jejich práci a zvýší kvalitu vzdělávání ve škole. Zároveň by tím mělo dojít k výrazné úspoře financí, které dosud bylo nutné používat na často neefektivní podpůrná opatření. Tyto prostředky bude možné využít ve školství přínosnějším způsobem.

Návrh zákona mění způsob posuzování vhodnosti školní docházky prostřednictvím běžných základních škol nebo základních škol speciálních u osob, které zároveň mají těžké mentální postižení nebo středně těžké mentální postižení, případně více takových postižení či autismus. Dosavadní platná úprava u těchto osob předpokládá, že se mohou vzdělávat na základní škole speciální, ale musí o to požádat jejich zákonný zástupce.

Návrh zákona více akcentuje možnosti běžných základních škol při vzdělávání těchto osob zohlednit své personální a technické možnosti. Zároveň těmto žákům zůstává možnost vzdělávání na základních školách speciálních, pokud o to jejich zákonný zástupce požádá. Jde o zajištění práva na vzdělání tak, aby byl maximálně využit potenciál všech žáků. Odstraňuje se omezení práv v tomto směru u žáků v hlavním vzdělávacím proudu a také žáků, u kterých je třeba trvalé vzdělávání se speciálním pedagogem případně s podporou a v podmínkách, kterou není schopna škola zajistit. Nejde o diskriminaci v právu na vzdělávání, neboť úprava v důsledku zlepšuje podmínky ke vzdělávání všech dětí a vytváří předpoklad pro jejich lepší výsledky. Zůstává rovněž zachovaná důležitá role školského poradenského zařízení pro objektivní posouzení zdravotního stavu žáka.

Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky, s mezinárodními smlouvami a zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z členství v Evropské unii

Návrh zákona je v souladu s ústavním pořádkem, se závazky České republiky vyplývajícími z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána. Navrhovaná právní úprava neimplementuje právo Evropské unie a je plně slučitelná s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie i s obecnými právními zásadami práva Evropské unie.

Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky, dále sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny, dopady na životní prostředí, bezpečnost nebo obranu státu

Navrhovaná úprava nebude mít žádný negativní dopad na státní či jiné veřejné rozpočty, včetně rozpočtů obcí a krajů. Nebude mít ani zásadní dopady na podnikatelské prostředí České republiky s výjimkou základních škol a základních škol speciálních, z nichž ale většina není podnikatelským subjektem. Z běžných základních škol se může přesunout více žáků s mentálním postižením do základních škol speciálních, zároveň tím ale dojde k redukci potřeby finančních prostředků na asistenty pedagoga na běžných základních školách. Nezaniknou tedy ani pracovní místa v nějakém masovém měřítku, protože bude zase potřeba více učitelů na základních školách speciálních. Navíc navrhované řešení už bylo dostatečně vyzkoušeno v minulosti a nevykazovalo žádné závažné problémy. Naopak naše speciální školství (dříve systém zvláštních škol) mělo celosvětové kvalitní renomé vzdělávání všech žáků, kteří jsou vzdělávání schopni. Návrh zákona nebude mít dopady specificky na národnostní menšiny ani na specifické skupiny obyvatel, zejména na osoby sociálně slabé, nicméně nelze vyloučit, že některé z dotčených osob budou z prostředí národnostních menšin nebo sociálně slabých, ne však ve zvýšené míře ani to není záměrem návrhu zákona. Zákon bude mít dopady na osoby se zdravotním postižením, neboť se přímo týká úpravy vzdělávání některých osob s mentálním postižením. Nepřinese jim však zhoršení přístupu ke vzdělání, cílem zákona je naopak snaha poskytnout jim takové vzdělávání, které pro ně bude individuálně přínosné a umožní jim navázat na něj výkonem práce užitečné pro společnost a zároveň osobně přínosné pro danou osobu.

Navrhovaná právní úprava nebude mít žádné dopady na životní prostředí či obranu státu. Ve vztahu k bezpečnosti České republiky dojde k jejímu posílení, neboť děti, které byly nebo mohly být svým chováním nebezpečné svým spolužákům (z důvodu vážného mentálního postižení), budou vzdělávány v kolektivu, který je pro jejich rozvoj vhodnější, budou mít péči proškolených učitelů, vzhledem k tomu, že v základních školách speciálních je více učitelů v poměru k počtu žáků, a nebudou tolik stresovány či vystavovány šikaně spolužáků. Z toho důvodu bude mít novela zákona pozitivní přínos v oblasti bezpečnosti.

Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Navrhovaná právní úprava se netýká ochrany soukromí ani osobních údajů.

Zhodnocení korupčních rizik

Navrhovaná právní úprava nevyvolává zvýšená korupční rizika, neboť se bude jednat o rozhodnutí rodičů daného dítěte. Je však třeba, aby Ministerstvo školství ČR podpořilo základní školy jako je tomu dosud, aby neměly důvod odmítat žáky s mentálním postižením, se kterými nejsou problémy a jejich studium doporučí i školské poradenské zařízení.

B. Zvláštní část

K článku I (§ 48)

Navrhuje se, aby podobně jako v současné právní úpravě byla iniciativa ohledně vzdělávání žáka s některými mentálními postiženími (se souběžným postižením více vadami, z nichž alespoň jedno postižení je mentálního charakteru, nebo s autismem) ponechána na jeho rodiči. Je však zdůrazněn princip rozhodování školy samotné, zda v tom případě bude schopna zajistit dostatečné personální a technické možnosti k péči o takového žáka. Personálními a technickými možnostmi k péči o žáka s mentálním postižením se rozumí např. dostupnost asistenta pedagoga nebo případně menší množství žáků ve třídě. Pokud se jedná o žáka s více postiženími, z nichž alespoň jedno je mentálním postižením, je v některých případech potřeba bezbariérová úprava ve škole apod. Základní škola by měla vyvinout dostatečné úsilí k tomu, aby zajistila personální či technické možnosti, tedy např. zažádat o příslušné granty, upravit rozmístění žáků ve třídách a jejich střídání v učebnách tak, aby nebyli diskriminováni žáci, jimž brání ve výuce fyzické překážky (typicky vozíčkáři). Naopak je třeba pečlivě zhodnotit, kdy je ještě přínosné pro žáka samotného, pro jeho potenciální spolužáky a učitele, účast na výuce v běžné základní škole žáka, jehož mentální postižení vede k jeho zvýšené agresivitě nebo k vážnému narušování výuky soustavným způsobem. V takovém případě může být vhodnější vzdělávání takového žáka na základní škole speciální, kde může být jeho chování snáze řešitelné.

K článku II

Není úmyslem tohoto návrhu zákona bránit docházce žáka, který se dobře začlenil do kolektivu a jeho mentální postižení výuku nenarušuje, takovému žákovi má být umožněno pokračovat ve studiu se svými spolužáky. Snahou návrhu zákona totiž není, aby přes bezproblémový vztah žáka se spolužáky i učiteli základní škola využila situace, kdy dochází k jinému rozřazení žáků, typicky v šesté třídě základní školy (sloučení či rozdělení třídy), k tomu, aby se mentálně postiženého žáka zbavila, ač k tomu není vážný důvod. Je třeba upřednostnit navázané sociální vztahy před jinými zájmy.

K článku III (účinnost)

Navrhuje se, aby zákon jako celek nabyl účinnosti dne 1. ledna 2021. To je v souladu s nedávno zavedenou právní úpravou, podle které lze zásadně účinnost zákona navrhopat k 1. lednu nebo 1. červenci daného kalendářního roku. S ohledem na délku legislativního procesu a stručnému rozsahu úpravy má každý dostatečný prostor pro seznámení se s ní. V návrhu zákona zároveň je obsaženo přechodné ustanovení, aby bylo zřejmé, že úmyslem navrhovatele je zavést novou právní úpravu až pro školní rok 2021/2022. Je třeba však brát ohled na to, že školnímu roku se značným předstihem předchází přijímací řízení, získávání případných posudků lékařů a pedagogicko-psychologických zařízení, které s přijímacím řízením souvisí. Proto je nutné stanovit účinnost zákona už na leden 2021, ale hlavní zamýšlené účinky návrhu zákona, tj. kdo bude chodit do které školy, reálně nastanou od září 2021.

V Praze dne 5. května 2020

Předkladatelé:

Tomio Okamura, v. r.

Radim Fiala, v. r.

Jaroslav Dvořák, v. r.

Jaroslav Foldyna, v. r.

Jaroslav Holík, v. r.

Jan Hrnčíř, v. r.

Tereza Hyťhová, v. r.

Monika Jarošová, v. r.

Pavel Jelínek, v. r.

Jiří Kobza, v. r.

Jiří Kohoutek, v. r.

Radek Koteň, v. r.

Karla Maříková, v. r.

Zdeněk Podal, v. r.

Miloslav Rozner, v. r.

Radek Rozvoral, v. r.

Lucie Šafránková, v. r.

Lubomír Španěl, v. r.

Radovan Vích, v. r.